

la terminació) per una contaminació de *misèries*, *-èria*. *Prolació* 'acció de pronunciar sentència' [S. XIV], ll. *prolatio*, abstracte corresponent a *proferre*. *Prolat*.

Referir, del ll. REFERRE 'dur endarrere', 'reportar, contar, transcriure', 'reproduir', 'restituir, refer, restablir': va passar al català en part com a mot mig-savi; més hereditari degué ser en el sentit de 'repassar o reparar una paret' (provinent de l'acc. llatina 'restituir'): «s'anà *referir* los murs e merlets del dit castell, là on no és *referit* --- s'à a *referir* la part del dit porxe --- e *referir* de mortar de calç ---», ross. a. 1369 (D 103, 75, 84, *InuLC*); d'on *paret referida*, BDC xx, 105, o substantivat un *referit*: «dedins trobaren un empedregat, i una especi de *referit*, però antic, vei, amb degotissos», Arx. Lluís Salvador (p. 230), que també l'usa com a verb: «en es pis baix, hi havia --- arc rodó que no venia ben a's mig de s'entrada: vaig fer construir an es costat un altre arc igual, *referit* i embatumat» (p. 50); eiv. «*rafari*: revocar la paret» (PzCabr.), i sobretot balear: «*refèri* amb 'fang de porc', paramentar, perbocar» Bunyola, 1963.

D'altra banda, també aviat es transmeté en l'acc. cultista: «d'aquest material no us scriu pus, car *refir-me'n* a les lletres del dit Vinyes, qui pens vos tremetrà translat» a. 1450 (correspondència Perpinyà-Bna., RLR L, 195); «*referir*: refero, narro», Busa-N. 1507; «segons *refereix* Georgius Agricola, en lo llibre que ha fet --- G. Agricola, la opinió del qual nos ha paregut *referir* en tot lo que havem dit de pesos ---» (doncs 'reportar'), OPou (*ThPu.*, 332).

Derivs de *referir*: *Referiment* [1507, «relatio, narratio», Busa-N.]; 'retorn, retribució': «ab lo agrayment y *referiment* de gràcies que's deu» a. 1597 (corr. Perp.-Bna., RLR LX, 58). *Referidor* [«relator, enarrator; *referidor de princep* ---», Busa-N.]. *Referent* [Belvitges]. *Referència* [Lab. 1840]. *Referidura*. *Referia* 'dita popular': «Mossèn Company / --- / dix-me: —Mossènyer, / --- / yo us vull trobar / muller, barbuda, / ---. / Era malvada / --- / lo capellà, / quant me'n parlà, / bé dix 'Barbuda'! / «Luny la saluda», / diu la *referata*», JRoig (*Spill*, 4411). *Referend*, *referendum*, ll. id., pròpiament 'allò que s'ha de reportar a la votació del poble', d'on *referendar*, també contret en *referendar* [Lab. 1840], que trobo excessiu, per més que coincideixi amb el mateix llatinitisme en la seva forma castellana, condemnar com a mot il·lègítim; *referenciació*, *ref(er)endari*, *referenciada* [tots Lab. 1840].

Relació [Llull; *Blanq.*, NCL., 153.4] i *relatiu*, presos dels ll. *relatio*, *-onis*, i *relativus*, derivats de *referre* [Busa-N.]: «*relatiu*, que fa *relatió*». Recordem que *tenir relacions* o bé *festejar* són les expressions catalanesques, i que *ser novios* no és que sigui «poc català», sinó un castellanisme, majorment condemnable com a recent que és i estrany a la bona vida social catalana (recordo que ningú no ho deia en la nostra llengua en cat. central fins cap a 1919, i començà a escampar-se tot just entorn de 1922, per obra i desgràcia de l'eixerida cupletista catalana Pilar Alonso [Les Caramelles]. *Relacionar* [Lab. 1840]; *relacionable*. +*Relacional*, terme de psicoanàlisi pediàtrica:

«la comprensió del món *relacional* del nou-nat», Júlia Coromines, *Rev. Cat. Psicoan.* II, 1985, 127.

Relat, del ll. *relatus*, *-a*, *-um*, pròpiament només participi de *referre* [Llull]. *Relatar* 'contar, reportar fets' ja es troba mj. S. xv (cartes de repté entre JoMartorell i el seductor de la seva germana, Joan de Montpalau, que no entenen el mot dóna peu al retret d'ignorància que li fa el seu desafiador, reproduïdes en l'ed. Riquer, pp. 20-21); d'ací *relat* 'narració' [1917, Pons i Massaveu, però certament ja usat en el S. XIX i abans], que per un desorbitat purisme condemnaven alguns; desoïts amb raó pel mestre meu i de tots J. M. de Casacuberta, en publicar les *Excursions i Relats de Mn. Cinto Verdager*, i admès, a proposta d'ell i meva, per la S. F. de l'I. E. C.; és popular a Men. en el sentit d'argumentar, discutir' (BDLC VIII, 240), en què ja va usar-lo el glosador men. Jvívó († 1780, Camps Merc. I, 198).

ALTRES DERIV.: *Relatació*, *Relatador*. *Relatament* [Lacav.]. *Relatant*. *Relator* [Belv.] que també és digué *relador* [DTo. 1647]: «millor entenedor que *relador*», *Decam.* VI, § 1, 352.3f. (trad. «migliore intenditore che *novellatore*»); *relatoria*. *Relativitat* [Einstein, 1905-19]; *relativisme*; *relativista* [Fontserè, c. 1925, add. al DOrt.], 'que aplica els principis de la relativitat d'Einstein' («física *relativista*»). *Correlació* [Labèrnia 1839], *correlatiu* [id.].

Sofrir, del ll. SUFFĒRE 'suportar, aguantar', si bé l'acord de les diverses llengües romàniques (en part des de llurs formes més antigues) fa suposar que ja vagi existir una variant vulgar (reduïda a conjugació regular) en la llengua parlada del baix imperi; apareix des dels orígens de l'idioma, ja en les *Homilies*, en diverses formes de la seva flexió: «Nostre S. grans penas e grans treballs e grans dolors *soferi* per nós» (Pf. 3, 'patir'); «nós devem *sofir* nostres enemics, e mostra que no devem redre mal per mal» (Inf., 'suportar'); «si tu és lo fil de Déu, laxa-t cader en aval, que los teus àngels ti *sofe*<tr>*ran* e no t faràs mal» (Fut. 6, 'aguantar, sostenir') (f° 5v18, 6v2, 6r12). «Dix que lo-n *soferis* tro a l'altr' an» 'que l'eximis de pagament fins a l'any següent', doc. de 1242 de la Conca de Tremp.

«Prometem la u a l'autre --- que no recebam --- ni per neguna manera no *soffiram* negun ome que mal aja feit en la terra del autre» 'tolerem' (Subj. Pres. 4) treves de 1244 entre el Bisbe d'Urgell i el Comte de Foix; «vós *sofir*-los cobertament que puix sirez bispe mal grat de totz vostres enemics» carta al Bisbe del seu enviat a Roma, c. 1251, 'suporteu-los' (Imp. 5), PPujol (*DocVgUrg.*, 8.5.9.60, 16.41). L'infinitiu arcaic *sofferre*, prolongament de la forma clàssica, apareix encara en un doc. 1259 (BABL XII, 259, com indicava jo en recensió privada de la *Gram. Hist.* d'En Moll, 208); i de vegades en Llull: «e Volriets enfortir tan flac coratge de home pererós, temerós a *sofferre* los trebayls, e ls perills, e les morts ---?», *Gentil*, 295.2; però també li trobem la forma d'infinitiu normalitzat *sofir*: «Sényer En Monge —dix lo cavalier— si era possible cosa que la Dona que vós amats volgués *sofir* que yo